

1. **SAK** (21) *sb m*

a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie).

-k- (6), -kk- (3), -ck- (2).

sg *N* sak (6). ◇ *G* saku (2). ◇ *A* sak (4). ◇ *I* sakiem (3); -em (1), -(e)m (2). ◇ *L* saku (2). ◇ *pl* [*A* saki. ◇ *I* sak(a)mi, saki.] ◇ *L* sakach (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Worek; culeus, uter Mącz, Cn; pero, saccus Cn* (5) : Culcitra, Łożysko/ to yeft/ Sák słomą/ fiánem albo liściem nasłany/ który w łoże ná dełzczki álbo ná dno kładą *Mącz* 71a.

W połączeniu szeregowym (1): *Culeus, Skorzány miech/ też Sák álbo wór skorzány/ w który meżoboycá rodziców fwoych/ ze plem/ yałzczurką/ kurem y małpą v Rzymiánów był władzon y zabit Mącz* 71a.

W porównaniu (1): *Lákoma káczká też nieprzyiaćielem Wielkim ieft rybom z przełtronym gardźielem. Bo ie więc łmyka nie pátrząc y łmáku láko do fáku. KlonFlis B4v.*

[*Przysłowie*: *Y łtatže [lege: stądže] wiele ich/ złęklwłzysię [!]/ opułzczaią pożytek połpolity/ i rozmnażanié chfały bożyi/ i siédzą wkącie włzy zatuliwłzy i iako mowią piłzczele włak włóżywłzy [tj. zaprzestawszy całkowicie działania]. MurzNT 119v.*]

Wyrażenie: »sak skorzany« [szyk 1:1] (2): *Uter, pellis qua vinum aut oleum deferri solet, Skórzány fák álbo káplá w którey wino álbo oley nołzą/ skorzaná fláłzá/ rzemienna oleyna Bániá. Mącz* 509d, 71a.

Szereg: »sak albo kapsa« (1): *Mącz* 509d *cf Wyrażenie*.

Przen: Żołądek (1) : [kozieł] *Zyadł piłkórzá żywého/ piłkórz niećierpliwy Strawięnia nieczekáiąc przepadł przezeń żywy. [...] Koźle prędko wždy trawifz: znowu znim do fáku/ Piłkórz téż dawnéy ścielzki nieuchybił znáku. KochFr* 124.

2. *Sieć w kształcie worka służąca do łowienia ryb (więcierz), także rodzaj sieci na ptaki lub inną zwierzynę; funda Mącz, Cn; tragula Mącz; rete, reteiaculum Cn* (10) : [Łowią też ryby siecią którą fákkiem zową/ bywa ná wzraz namiotu z przodku łzeroka á ná końcu wáfka *Cresc* 1571 644 (*Linde*).]

[*sak na co (żywotne)*: Sieć Sák ná Kuropátwy iáko ma być nárządzony. *CygMyśl* F4.]

[*W przeciwstawieniu*: »sieć ... sak«: Także sieciami nie ławiają, jedno drgubicami i sakami *LustrSand* 230.]

Zwroty: »sakiem łowić (a. [ławiać])« [szyk zmienny] (1): *Funda. Procá/ też fák którym ryby łowią. Mącz* 139b; [*OpisyPozn* 1564/65 nr 9, 1569 nr 13; *LustrSand* 230; Kuropátwy fákkiem łowią *Cresc* 1571 688 (*Linde*)].

[»saki stawiać«: Nigdy go nie spuszczają dla młyna, wszakże ławiają na każdy rok sieciami drgubicami i saki stawiają *LustrSand* 230.]

Wyrażenia: [»sak dziany«: Kuropátwá nie iedná co w fák dziany wnidźie *ZbylŻyw* A2 (*Linde*).]

»rybny sak« (1): *Tragula item, Rybny fák/ też kłomia. Mącz* [460]c.

[*Szeregi*: »drgubica i sak«: *LustrSand* 230 *cf W przeciwstawieniu*.

»sak albo węda«: *Sakownicy albo wędnicy, którzykolwiek łowią saki albo wędami, co najmują rzeki, po 6 gr, przychodzi do roku 4 zł. OpisyPozn* 1564/65 nr 9 [*idem*] 1569 nr 13.]

Przen (8) :

Zwroty: »być pod sakiem, w saku« (1:1): [*kto chce używać świata*] Ná oštátek fie zádłuży/ [...] Až kiedy iuž będye w ľaku/ Poczúie ľwiát iaki w ľmáku *BielKom D8v; ActReg 166; [chcąc dowieść fwoiego/ [...] Táki wywod vczynił: (będziefz w ľaku błáźnie) ŁaszczPogrom 7v]*.

»sakiem łowić« (1): Ale tym ľakiem miłosc iuž o plátné [*tj. nie na żarty*] łowi. *KochFr 109.*

»[kogo] sakiem by kuropatwy nakryć« (1): chcac checi fwei dofic vtzinic/ moca á gwałtem tak ten dom [*Zborowskich*] wikorzenic vmyfleli beli. Y tak ye ľakiem by Kuropatwi nakric chcieli *PaprUp Gv.*

»w sak wganiać, wpędzić« (1:1): gdyby Papieżnicy ná ľámym piśmie ś. [...] przeštáwali [...]. Ale ich trudno w ten Sák wpędzić *CzechEp 133; A ták šíly ľerdeczne/ Złofny nałog [tj. grzech]/ w ľák wgania/ Zginę bez twego Pánie rátowánia. GrabowSet D3.*

»w sak wpaść« (1): [*zły człowiek*] Vpátruie chudzinę/ [...] Czyha/ [...] Y porwie/ iefli iáko w iego ľák wpádnie. *KochPs 15.*

»w sak svoj wyprawić« = *złapać* (1): závždy wolność tá [*wyznawania wiary*] káždemu záchowána była (choćiaž Rzymľkiewy wiary wodzowie závždy inľzych w ľák ľwoy wyprávic fię kuśili) *CzechEp 12.*

3. Sito w kształcie worka do przesiewania mąki (1) :

Wyrażenie: »pytłowy sak« (1): Incerniculum, Rzeszoto/ syto/ albo pytłowy ľák. *Mącz 49b.*

4. Rodzaj długiej i obszernej szaty pokutnej z szorstkiej tkaniny, wór pokutny (5) : Ten ľzpital opátruia Sláchćicy Rzymľcy/ [...] á ná czerwoných ľáckách znáki ś. Troycey przybite/ iákoby iákie háľlá Rycerľkie noľzą *ReszList 166; Kárdynał tež niektory w ľákku tákże twarz zákrywľzy do drugich Kárdynałow y Pánow po iáľmužnę [dla potrzebujących] chodźił ReszList 170; W czorá [!] kilká ľet Peruľkich ľláchćicow w ľákkách iednákich wľzyľcy *proceľionaliter*, z wielką pokorą y vniženiem przyľzło. *ReszList 175, 168.**

W połączeniu z nazwą materiału (1): Drudzy tákże w ľákkách z Narwi [*lege: z narwy, tj. ze skóry wyprawionej sierścią na wierzch*] pięknym porządkiem y repraeľentacyą świętych ľudźi [*szli*] *ReszList 175.*

Synonimy: **1.** kapsa, miech, łłomok, wor, worek; **2.** druga, drgubica, siatka, sidło, sieć; **3.** rzeszoto, sito; **4.** włosiennica, wor.